

ОСОБЛИВОСТІ І ПРОБЛЕМИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ УГІДЬ

В.В. Кузьома, аспірант*

Миколаївський державний аграрний університет

*Розглянуто особливості і проблеми інтенсифікації
землекористування. Висвітлено комплекс конкретних заходів щодо*

* Науковий керівник – І.І. Червен, д. е. н., професор

пошуку основних напрямів раціонального використання земельних ресурсів, що дозволить підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва.

Постановка проблеми. Земля – важливий специфічний засіб виробництва та головний предмет праці в сільському господарстві. Основними її особливостями є просторова обмеженість та велика розосередженість по території, а також те, що різні ділянки землі відрізняються одна від іншої за продуктивністю. Щоб привести продуктивність середніх і гірших земельних ділянок до рівня кращих, в них необхідно здійснити додаткові вкладення праці та капіталу в основні фактори виробництва, які формують врожайність тієї чи іншої сільськогосподарської культури, тобто здійснити на практиці інтенсифікацію землекористування. Таким чином, інтенсифікацію землекористування, поряд з вдосконаленням економічного та правового механізмів земельних відносин, потрібно розглядати на даному етапі як головний напрям підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням цього питання займалися такі провідні вчені, як: М.Д. Агаларханов, В.Г. Андрійчук, В.Г. Десятов, Я.Б. Лапкес, Г.І. Луц, І.І. Лукінов, Б.І. Пасхавер, І.Н. Романенко, П.Т. Саблук Л.С. Тарасевич, М.М. Федоров, Л.А. Шепотько та ін. Але, незважаючи на це, вказана проблема поки що залишається не до кінця вивченою, єдиного підходу до її вирішення, по суті, немає.

Мета дослідження. Розгляд особливостей і проблем інтенсифікації землекористування та пошук основних напрямів раціонального використання земельних ресурсів, що дозволить підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва.

Виклад основного матеріалу. Під послідовною інтенсифікацією раціонального землекористування Л.С. Тарасевич [1, с. 46-47] розуміє економічно виправдані додаткові вкладення засобів та праці, оскільки при непослідовній інтенсифікації — не тільки додаткові, а й в окремі роки – основні вкладення не покриваються виручкою за реалізовану продукцію.

Слід зазначити, що процес інтенсифікації не завжди і не скрізь здійснюється в сторону її посилення на кожному окремому етапі розвитку. Необхідно мати на увазі, що раціональний рівень інтенсивності виробництва в сільськогосподарських підприємствах нашої країни ще не досягнутий.

Розглядаючи проблему інтенсифікації землекористування, не можна обійти питання впливу форм власності на покращення

використання землі, ефективність сільськогосподарського виробництва, порівнюючи, яка форма власності краще забезпечує досягнення соціально-економічних цілей.

Так, О.М. Нечипоренко [2, с. 157] у своєму дослідженні світової практики розвитку земельних відносин зазначає, що в економічно розвинених країнах посилюється вплив держави на земельні відносини; державою ведеться цілеспрямована робота щодо концентрації земель та вишукуються такі економічні важелі, які б впливали на розширення землеволодіння та землекористування одним сільськогосподарським утворенням; державна політика чітко націлена на те, щоб кожна сотка землі, у якій би власності вона не знаходилася, продуктивно працювала на суспільство.

У нашій країні основні завдання розвитку землекористування були визначені в Указі Президента України «Про основні напрями земельної реформи в Україні на 2001-2005 роки» [3], де серед напрямків державної політики держави наголошувалося також на підвищенні ефективності державного управління земельними ресурсами.

На думку В.М. Русана [4, с. 73], зазначені в цьому указі заходи повинні забезпечити ефективне використання та підвищення цінності земельних ресурсів, створення оптимальних умов для суттєвого збільшення соціального, інвестиційного і виробничого потенціалів землі, перетворення її у самостійний фактор економічного зростання.

Всі заходи, що суспільство спрямовує на підвищення родючості ґрунту (застосування нових машин, добрив, проведення меліоративних робіт, спорудження іригаційних систем тощо), являють собою процес інтенсифікації. Правильне використання землі, поліпшення її якості – основна вимога наукового ведення господарства [5, с. 7,12]. Кожний напрям інтенсифікації повинен мати граничну межу використання, перехід за яку впливає на агроекономічну систему.

У сучасних умовах позитивним є те, що, намагаючись зберегти і відтворити земельні ресурси, аграрії вдаються до використання інноваційних технологій обробітку ґрунтів, здатних поєднати підвищення ефективності виробництва з ощадливим використанням сільськогосподарських угідь. Саме ці технології сприятимуть відновленню рівноваги між елементами агроєкосистем і забезпеченню адаптації індустріальних форм ведення сільськогосподарського виробництва до вимог відновлення навколишнього середовища.

Однією з таких технологій є нульовий обробіток ґрунту – No-till, основними і безперечними перевагами якої, на думку А.М. Малієнко [6], є можливість різкого підвищення продуктивності праці і вирішення проблем сівби культур в оптимальні строки, високий ефект у боротьбі з ерозією і дефляцією, скорочення витрат пального,

глобальний, планетарний позитивний ефект у зв'язуванні надлишкової вуглекислоти повітря у формі органічних сполук ґрунту.

За дослідженнями Г.М. Бражевської [7], дана система в Україні займатиме 30% ріллі й стане альтернативою інтенсивним системам переважно в зонах, що зазнають ерозії ґрунтів. Але потрібно зазначити, що вона є сприятливою лише для ґрунтів, які зберігають рівноважну щільність в межах 1,1-1,3 г/см куб.

Переведення вітчизняного аграрного виробництва на нові інноваційні засади розвитку потребує докладання значних зусиль як на державному рівні, так і на рівні окремих суб'єктів господарювання. Успішний розвиток аграрного сектору економіки нашої країни значною мірою залежить від залучення інвестиційних ресурсів, що дасть змогу вітчизняним сільськогосподарським підприємствам оновити матеріально-технічну та технологічну базу.

Для цього, звичайно ж, потрібні значні суми коштів і відповідний контроль за їх використанням з боку державних органів. Проте необхідно, щоб поряд з іноземними інвестиціями, у розвиток сільського господарства залучали і внутрішні, джерелами яких можуть бути: впровадження прискореної амортизації, розвиток іпотеки, надання муніципальних позик, залучення заощаджень населення.

Проте на сьогодні в Україні обсяги інвестицій за рахунок всіх джерел фінансування хоча і зростають на 35-45% щорічно, але вони не забезпечують навіть простого відтворення основних засобів у галузі [8].

За 1992 – першу половину 2009 рр. до агропромислового комплексу України було залучено 2628,4 млн. дол. США прямих інвестицій, з них 836,3 млн. дол. США — у 668 сільськогосподарських підприємств. Основними інвесторами в агропромисловий комплекс є такі країни, як: Кіпр, США та Великобританія. Крім того, до АПК України було залучено 7944,3 млн. грн. інвестицій в основний капітал, з них 3181,8 млн. грн. – в сільське господарство [9]. Надходження інвестицій і вигідних кредитів, необхідних для забезпечення стратегічно виважених напрямків розвитку виробництва, повинні бути стабільними.

Важливим напрямом забезпечення інтенсивного землекористування є удосконалення кредитно-фінансової і податкової політики, спрямованої на створення сприятливих умов для активізації інвестиційного процесу у галузі. Як зазначають Ю.Ф. Мельник та П.Т. Саблук [10], в умовах здійснюваних в Україні трансформаційних зрушень у розвитку сільськогосподарських підприємств має формуватися спеціальна кредитна система, для удосконалення якої слід застосовувати особливі методи державного регулювання: державний Аграрний банк; парабанківська система; гарантійні установи; Фонд страхових і кредитних гарантій.

На думку М.А. Хвесика та В.А. Голяна [11, с. 150], становлення фінансово-економічного механізму землекористування має передбачати і подальшу диференціацію плати за землю шляхом посилення рентної орієнтації використання земель як сільськогосподарського, так і несільськогосподарського призначення.

Висновки. Ураховуючи гостроту ситуації, що склалася в нашій країні нині, необхідні дієві заходи, спрямовані на захист земель сільськогосподарського призначення та підвищення родючості ґрунтів.

Земельна політика, що проводиться сьогодні державою, повинна бути спрямованою на вирішення задач, пов'язаних не тільки зі зміною форм власності, а із формуванням комплексу заходів, що забезпечують ріст сільськогосподарського виробництва та підвищення ефективності інтенсифікації землекористування.

Список використаних джерел

1. Тарасевич Л.С. Интенсификация сельскохозяйственного производства: социально-экономическое содержание и эффективность (вопросы теории) / Л.С.Тарасевич. – Ленинград: Из-во Ленинградского университета, 1974. – 157с.

2. Нечипоренко О.М. Світова практика розвитку земельних відносин / О.М.Нечипоренко // Економіка АПК. – 2007. – №4. – С.154-157.

3. Про основні напрями земельної реформи в Україні на 2001-2005 роки / Президент України. – Офіц.вид. – Урядовий кур'єр. – 2001. – № 97. – 2 червня.

4. Русан В.М. До концепції перспективного розвитку сільськогосподарського землекористування в Україні / В.М. Русан // Економіка АПК. – 2004. – № 8. – С.72-77.

5. Луц Г.І. Інтенсифікація колгоспного виробництва (питання виміру та аналізу) / Г.І. Луц. – К.: Наукова думка, 1972. – 140 с.

6. Малієнко А.М. Загальні закономірності формування технологій мінімального обробітку ґрунту в землеробстві України / А.М. Малієнко // Агроінком. – 2007. – № 1-2. – С.18 - 22.

7. Бражевська Г.М. Техніко-технологічне забезпечення виробництва продукції рослинництва / Г.М.Бражевська // Економіка АПК. – 2009. – № 12. – С. 49-52.

8. Садура О. Сучасний стан інвестиційного забезпечення АПК [Електронний ресурс] / О. Садура // Вісник Львівського державного аграрного університету. – 2009. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>.

9. Інформація сектору інвестиційної політики Департаменту розвитку сільськогосподарських територій // Урядовий портал. – 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagrov.gov.ua>.

10. Мельник Ю.Ф. Агропромислове виробництво України: уроки 2008 року і шляхи забезпечення інноваційного розвитку / Ю.Ф.Мельник, П.Т.Саблук // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 3-15.

11. Хвесик М.А. Інституціональне забезпечення землекористування: теорія і практика: Монографія / М.А. Хвесик, В.А. Голян. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2006. – 260 с.